

MALACOLOGISCHE MEDEDELINGEN VAN DE WADDENEILANDEN

a. Limax flavus op Terschelling.

Al enige maanden had mevr. F.E. de Feyfer- Teutelink, conservatrice van het Nat. Hist. Museum te West-Terschelling, last van kruipsporen van groene naaktslakken in een stand met wijfjesvaren (Athyrium Filixfemina) in haar keurig verzorgde museum. Op 22 juli stelde zij mij in de gelegenheid de dieren te verzamelen. Ik kon inderdaad vijf groene naaktslakken verzamelen en een Arion subfuscus met eieren. De vijf naaktslakken bleken Limax flavus te zijn. Goede uiterlijke kenmerken waren de groene kleur met gele vlekjes, de lange staalblauwe tentakels, de onduidelijke kiel en het vrij smal toelopende, enigszins doorschijnende achterlijf. Bij inwendig onderzoek gaven, behoudens de vorm en lengte van de penis, de lange blinde darm en het feit, dat de spermateca-gang in de vagina uitmonde, de doorslag. De dieren waren 80-90 mm lang, het schildje was 6 x 3½ mm. Eerder al had mevr. de Feyfer negen ex. verzameld, die zij met plantenafval op de vuilnisbelt heeft gedeponneerd. Het is zeer wel mogelijk, dat het dier in de omgeving van West-Terschelling, in de aan Fungi en Lichenen zo rijke dennen- en loofhoutbossen, leeft. Limax flavus is echter alleen 's nachts actief en schijnt ook op plaatsen, waar zij algemeen is, overdag moeilijk te vinden te zijn. Tot nu toe trof ik in de gemengde dennen- en loofhoutbossen van West-Terschelling wel aan: Oxychilus alliarius, Limax maximus, Arion rufus, Arion subfuscus, Arion intermedius, Arion circumscriptus, Deroceras reticulatum, Euconulus fulvus, Punctum pygmaeum en Nesovitrea hammonis.

b. Planorbis contortus op Terschelling.

Op 25 juli trof ik in de plas van de 7e Kroonpolder naast Planorbis cristaf. spinulosa, Planorbis vortex, Planorbis albus, Segmentina nitida, Physa fontinalis, Lymnaea ovata, Sphaerium corneum en Pisidium milium, Planorbis contortus aan. Zij is nieuw voor de Terschellingse fauna, maar is in deze plas zeldzaam.

Belangrijker echter dan deze kwalitatieve verandering zijn de kwantitatieve aspecten van de Terschellingse fauna. Opvallend voor mij zijn daarbij de verschillen met Texel. Het is bijvoorbeeld opmerkelijk, dat Planorbis vortex op Terschelling domineert, terwijl zij op Texel zeldzaam is. Zo ook het algemene voorkomen van Segmentina nitida in de duinplassen op Terschelling, een soort, die op Texel vrijwel ontbreekt. Op Texel is Segmentina complanata weer veel algemener. Bythinia tentaculata is op Terschelling een vrij algemene soort, maar komt op Texel maar op één plaats voor. Op Texel is Planorbis contortus weer algemeen, een soort, die op Terschelling pas is verschenen. Hydrobia stagnorum is op Terschelling veel zeldzamer. Daarentegen zijn de mollusken van schorren en slikken: Ovatella myosotis myosotis, Assiminea grayana, Alderia modesta en Limapontia depressa op Terschelling weer algemener. Cepaea nemoralis, Trichia hispida en Oxychilus cellarius zijn in verhouding tot Texel op Terschelling vrij zeldzame soorten, terwijl deze soorten op Texel ook een veel natuurlijker positie hebben ingenomen.

Men vraagt zich wel eens af, wat de oorzaak is van de kwalitatieve of kwantitatieve verschillen tussen de Waddeneilanden. Van alle Waddeneilanden is het Texel verreweg het oudste door zijn diluviale kern. Dit is dan ook het eiland, dat waarschijnlijk ook al ver voor het jaar 1000, zij het een bescheiden, land- en zoetwaterfauna had opgebouwd. Toen na het jaar 1000 op alle Waddeneilanden door duinvorming en dijkensbouw uitgebreide milieus ontstonden, stonden deze eilanden open voor nieuwe soorten. Het aanvoeren van deze soorten wordt sterk beheerst door de factor toeval. Mensen, vogels en ook andere dieren spelen daarbij een grote rol.

Enerzijds kunnen deze nieuw aangevoerde soorten pas aanslaan, wanneer een geschikt biotoop voorhanden is, anderzijds blijkt ook, dat wellicht door het ontbreken van concurrerende soortgenoten, de dieren op de Waddeneilanden vaak een groter oecologische amplitudo hebben, dan hen normaal werd toegedacht. Verschillen in dominantie kunnen ruimtelijk gezien worden veroorzaakt door verschillen in biotische of abiotische factoren. Zij kunnen echter ook worden beïnvloed door het tijdstip, waarop de soort het eiland bereikt.

Bij het aanvoeren van nieuwe soorten is Terschelling daarbij, door zijn intensieve contact, waarschijnlijk meer beïnvloed door Friesland en achterland, terwijl Texel waarschijnlijk meer een invloed heeft gehad uit het zuidwesten. Voor dit laatste spreken dan Candidula gigaxii, Candidula intersecta en Monacha cantiana. Binnen het beeld van de Waddeneilanden hebben zij enige zoögeografische betekenis. Een soort die hier van nature, zowel geografisch als oecologisch gezien, thuis hoort: Catinella arenaria, is sedert meer dan 10 jaar verdwenen. Tanis merkt in het C.B. no. 121, blz. 1289 op, dat haar biotoop, enigszins zilte pioniersvegetaties van duinpannen en -vlakten, zeer kwetsbaar zou zijn en aan snelle veranderingen onderhevig. Dat mag in zeker opzicht zo zijn. Het Schoenetum nigricantis is echter ook op Terschelling nog in ruime mate voor handen. In initiale fase van deze vegetatie werd Catinella arenaria optimaal aangetroffen tot 68 dieren per kwadraat. Echter ook in het dichte Schoenetum was zij nog vrij algemeen, tot 75 dieren per vierkante meter. Zelfs werd zij aangetroffen in een vochtige vegetatie met Salix repens en Hippophae rhamnoides. In haar optimum leefde zij samen met Succinea elegans, Lymnaea truncatula, Deroceras laeve, Vertigo antivertigo, Vertigo pygmaea, Cochlicopa lubrica en Vallonia pulchella. Kijkt men in dezelfde vegetaties als waarvoor 16 jaar terug Catinella arenaria nog werd aangetroffen, dan blijkt dit hele gezelschap achteruit te zijn gegaan. De oorzaak moet men dan waarschijnlijk ook niet zoeken in de kwetsbaarheid van de vegetatie, maar in de uitloging van de grond, waardoor de relatieve kalkrijkdom van pas gevormde duinvalleien, snel achteruit is gegaan.

c. Helix aspersa en Oxychilus cellarius op Vlieland.

Tijdens een kort bezoek aan Vlieland op 26 juni trof ik in een tuin achter het Museum in Oost-Vlieland naast Trichia hispida, Arion intermedius, Cochlicopa lubrica, Discus rotundatus, twee nieuwe slakken aan voor Vlieland: Helix aspersa en Oxychilus cellarius.

G. Visser, Biol. Station Schellingerland.